

สถานการณ์ และแนวโน้มในการพัฒนาที่มีผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชน

จากการศึกษาถึงคุณค่า และเอกลักษณ์โดยรวมของชุมชนคลองบางน้อยแล้ว ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อย ซึ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และความเชื่อมโยงในทุกระดับ โดยการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพชุมชนจะอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมหรือวิเคราะห์สถานการณ์แบบ SWOT Analysis และ TOWS Analysis (Strengths (S) = จุดแข็ง , Weaknesses (W) = จุดอ่อน , Opportunities (O) = โอกาส , Threats (T) = ภาวะคุกคาม) ในการพิจารณาชุมชนร่วมกัน โดยการใช้กระบวนการการสัมภาษณ์ปรึกษาหารือ และการสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในท้องถิ่น¹ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และระดมความคิด เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการเหล่านี้มาประกอบกับผลการศึกษาระเมินคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนคลองบางน้อยที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นหลักในการร่วมพิจารณานำไปวิเคราะห์สถานการณ์ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภายในอนาคต แผน/นโยบายของภาครัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่น และหาศักยภาพและข้อจำกัดในพื้นที่ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นแนวความคิดหลักในการอนุรักษ์และฟื้นฟู และนำไปสู่การเสนอแนะแนวทาง ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูที่เหมาะสมต่อชุมชนคลองบางน้อย

7.1 สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชน

ชุมชนคลองบางน้อยจากเดิมเป็นชุมชนที่มีความสงบ ดำเนินชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายตามวิถีชีวิตชาวน้ำ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น กระแสการท่องเที่ยวชุมชนเป็นสถานการณ์หนึ่งที่เข้ามามีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ก่อให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนคลองบางน้อย ดังนี้

¹ รวบรวมและเรียบเรียงจากการสัมภาษณ์ตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐ เทศบาลตำบลกระดังงา และ อบต.บางคนที และกลุ่มประชากร 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนปากคลองบางน้อย ชุมชนวัดปากง่าม และชุมชนวัดบางน้อย

7.1.1 สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมีทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ที่ดีของชุมชน จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชน ก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าชาติความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไป

7.1.1.1 ปัญหาทางด้านกายภาพ

1) การสูญเสียสุนทรียภาพที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

ความกลมกลืนของสภาพแวดล้อม ที่มีความงามของสถาปัตยกรรมชุมชนริมน้ำ พื้นที่เกษตรกรรม ระบบนิเวศธรรมชาติ และมุมมองทัศนียภาพที่สวยงาม ทำให้ชุมชนคลองบางน้อยมีคุณค่าและเอกลักษณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีต แต่สถานการณ์ในปัจจุบันการขยายตัวของชุมชนตามแนวเส้นทางการคมนาคมทางบกที่ตัดผ่านเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้มีการตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างกระจายตัว และบริเวณปากคลองบางน้อยชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนขยายตัวรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมเดิม อาคารบางประเภทที่สร้างขึ้นไม่สอดคล้องกับแหล่งศิลปกรรมและบริบทแวดล้อมของชุมชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของชุมชนริมน้ำซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเดิมลงไป

2) การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ในชุมชน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชุมชน โดยส่วนมากเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมเป็นสวนมะพร้าวและเกษตรแบบผสมผสาน ชุมชนเกิดการรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น ประชากรในท้องถิ่นเช่าที่ดินจากวัดโดยปลูกสร้างบ้านเรือนหรือประกอบกิจการต่างๆ โดยที่ไม่มีข้อบังคับ และการควบคุมการใช้พื้นที่ที่ชัดเจน พื้นที่ริมคลองถูกใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น ที่พัก โฮมสเตย์ รีสอร์ท โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งกิจกรรมบางประเภทไม่เหมาะสมกับพื้นที่ และหากยังมีการขยายตัวของกิจกรรมและการใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ในอนาคตอาจเกิดปัญหาในการจัดการพื้นที่ได้

3) การคมนาคมทางน้ำ และระบบน้ำภายในชุมชน

ปัจจุบันการคมนาคมทางบกนั้น ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญแทนการคมนาคมขนส่งทางน้ำส่งผลให้ชุมชนจากที่เคยเป็นเมืองน้ำเมืองเรือกำลังสูญเสียเอกลักษณ์เหล่านี้ไป เนื่องจากมีการใช้เรือลดน้อยลงจำนวนเรือที่มีอยู่ในบ้านแต่ละหลังบ้างก็ผูกไป ขายให้ผู้ที่มาติดต่อขอซื้อไปก็มากหรือไม่กี่ชิ้นคานทิ้งไว้ไม่ได้ใช้งานซึ่งนอกจากจะสูญเสียเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตแล้วยังมีผลกระทบต่อระบบน้ำในชุมชน กล่าวคือ เมื่อไม่มีเรือผ่านเข้าออกในลำคลอง คลองสาย

ย่อยก็จะถูกปล่อยไว้ไม่มีการใช้งาน ไม่มีการลอกคูคลองเอาเลนออกกลายเป็นลำน้ำปลายตัน ต้น
 เชน เข้าถึงยากและไม่สามารถเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่นๆ ได้ ส่วนในด้านเกษตรกรรมน้ำในแม่น้ำลำ
 คลองที่มีระดับน้ำขึ้น-น้ำลงตามธรรมชาตินั้น การชักน้ำเข้าสวนถือเป็นเรื่องสำคัญในกรณีพื้นที่ที่อยู่
 ลึกเข้าไปอาจทำได้ลำบาก เนื่องจากทางน้ำที่เคยมีน้ำไหลผ่านได้สะดวกกลายเป็นทางแคบและต้น
 เชนไปส่งผลเสียให้เกษตรกรและคนในชุมชนไม่สามารถใช้น้ำได้เต็มประสิทธิภาพ ประกอบกับการ
 ปล่อยน้ำเสียจากต้นน้ำทางด้านจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรี รวมทั้งน้ำเสียจากในชุมชน
 ต่างๆเองด้วยนั้น ที่มีส่วนทำให้สภาพน้ำของแม่น้ำลำคลองเกิดปัญหาน้ำเสียตามมา

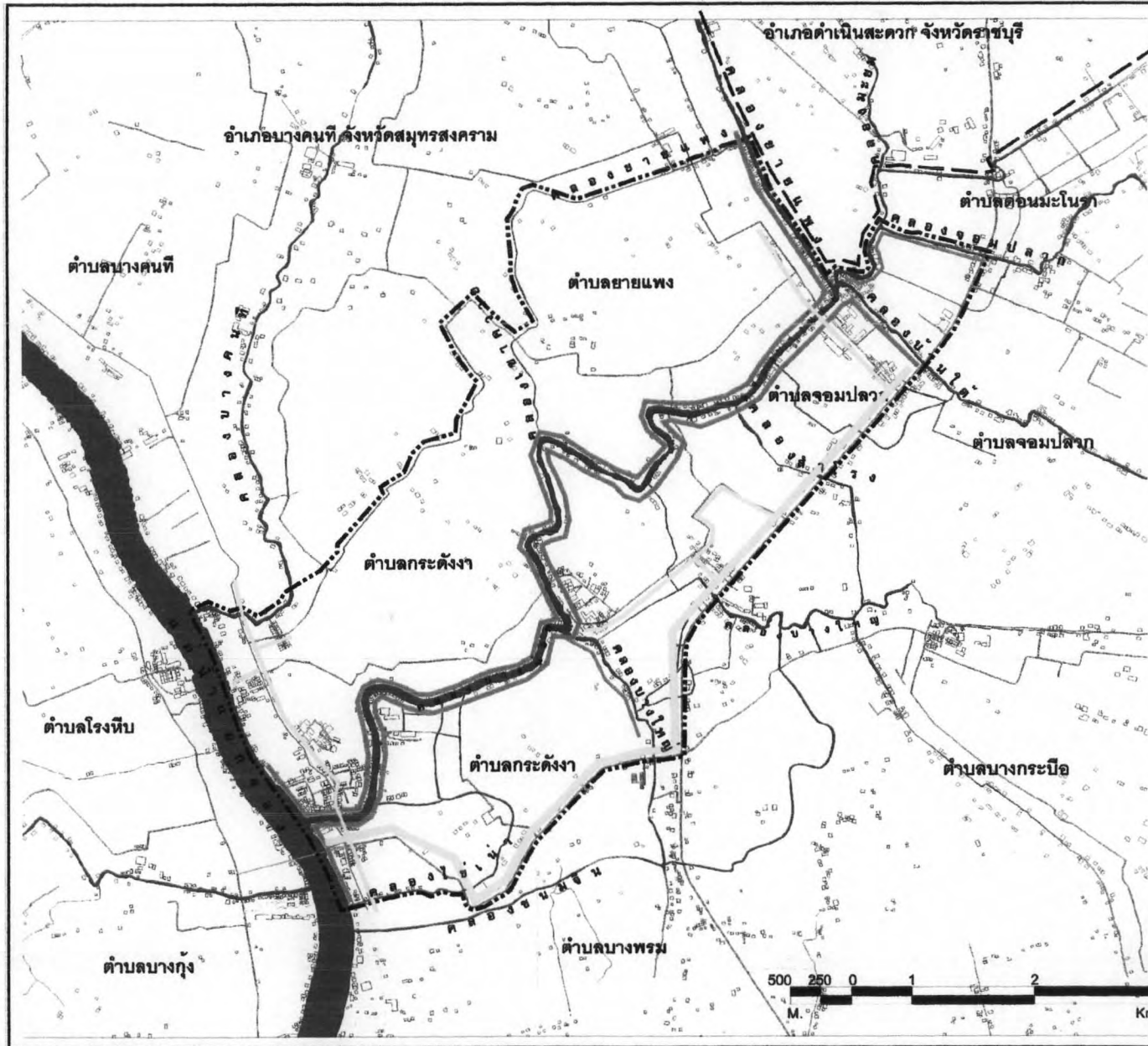
7.1.1.2 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ปัจจุบันเศรษฐกิจการค้าในชุมชนซบเซาลงไปมาก จากในอดีตพื้นที่ชุมชน
 เคยมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่รุ่งเรือง เมื่อครั้งที่มัตลาดนัดน้ำคลองบางน้อย มีเรือจากต่างถิ่นมา
 ขายของ ร้านค้าเรือนแถวริมน้ำเรียงรายตลอดสองฝั่งคลอง ซึ่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก
 แต่ปัจจุบันเมื่อสภาพเศรษฐกิจในชุมชนซบเซาลง ผู้คนที่เคยจับจ่ายซื้อขายกันเริ่มหายหน้า
 หายตาไป ร้านค้าต่างๆ เริ่มปิดตัวลงไปหลายแห่ง หรือไม่กี่ขายไปให้พออยู่ได้ไม่ขาดทุน ส่วนทาง
 ภาคเกษตรกรรมที่ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาที่ได้ไม่แน่นอน ต้องหาอาชีพเสริมต่างๆ ทำไป
 ด้วยเพื่อความอยู่รอด ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่
 คำนึงถึงเป็นอันดับแรก เพราะมีผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชน เป็น
 ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ดังนั้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูจึงควรคำนึงถึง
 ระบบเศรษฐกิจของชุมชนควบคู่กันไปด้วย

7.1.1.3 ปัญหาทางด้านสังคม

1) การสูญเสียองค์ความรู้ของสังคมเกษตรกรรม

การเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม
 แหล่งงานในพื้นที่จังหวัดรอบข้าง ได้แก่ ราชบุรี สมุทรสาคร ส่งผลให้ประชากรในท้องถิ่นต่างออกไป
 ทำงานโรงงานอุตสาหกรรมกันมาก เนื่องจากได้อัตราค่าจ้างเงินเดือนและมีเวลาการทำงานที่
 แน่นนอนกว่าการทำสวนมะพร้าว ปัจจุบันถึงแม้ว่าการทำเกษตรกรรมจะเป็นอาชีพหลักของชุมชน
 แต่ส่วนใหญ่ชาวสวนที่ยังประกอบอาชีพอยู่นั้นค่อยข้างมีอายุเข้าสู่ผู้สูงวัยมากขึ้น ไม่สามารถ
 ทำงานหนักได้เช่นเดิม ประกอบกับกลุ่มวัยทำงานคนรุ่นใหม่ไม่ได้รับการสืบทอดวิถีชีวิตชาว
 สวนแต่เดิมมาจึงไม่มีความผูกพันในอาชีพ ทำให้วิธีการทำสวนแบบเดิม องค์ความรู้ ภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นในอดีตไม่มีผู้สืบสานต่อ และในอนาคตอาจเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์
 สำคัญของพื้นที่เหล่านี้ไปได้

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดราชบุรี

อ่าวไทย

จังหวัดเพชรบุรี

แผนที่ 7.1 แสดงสถานการณ์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

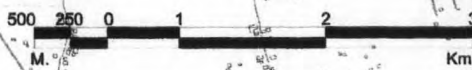
สัญลักษณ์ :

- ขอบเขตพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อย
- ถนนทางหลวง
- แม่น้ำ คลอง
- พื้นที่เสี่ยงต่อการสูญเสียสุนทรียภาพชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ชุมชน

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนามปี พ.ศ.2550

ผู้ศึกษา : นางสาวเพ็ญกานต์ วงศ์วานิชย์ศิลป์

สาขาวิชาวางแผนชุมชน
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) การเปลี่ยนแปลงของประชากรในชุมชน

จากการสำรวจข้อมูลประชากรของชุมชนคลองบางน้อย พบว่า ปัจจุบันมีจำนวนประชากรลดลงทุกปี โดยมาจากการที่ประชากรย้ายออกไปอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างจังหวัด เช่น แม่กลอง อัมพวา ราชบุรี และกรุงเทพฯ เนื่องจากประชากรมีงานและรายได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตจึงต้องแสวงหาแหล่งงานหรือที่อยู่ใหม่โดยเฉพาะกลุ่มวัยผู้ใหญ่ ประกอบกับกระแสการท่องเที่ยวที่เริ่มมีบุคคลภายนอกเข้ามาจับจองซื้อที่ดิน เพื่อหาผลประโยชน์จากในชุมชน ทั้งเพื่อการอยู่อาศัย และทำธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งประชากรกลุ่มนี้จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในชุมชนนัก หากประชากรยังลดลงอย่างต่อเนื่องนั้นอาจส่งผลให้คนบางน้อยที่แท้จริงเหลือน้อยลง วิถีชีวิต รากเหง้าของชุมชนคลองบางน้อยก็จะสูญสิ้นตามไปด้วย

7.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่กล่าวมาส่งผลให้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อการคงอยู่หรือเสื่อมสลายของคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนด้วย ซึ่งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ภายภาค เศรษฐกิจ และสังคม โดยวิเคราะห์แนวโน้มที่เกิดขึ้นในชุมชนจากการสำรวจ สังเกตการณ์ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชน และนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ และจากการสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

7.2.1 แนวโน้มด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางน้อย

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ได้กำหนดแนวนโยบายทางด้านการท่องเที่ยวไปในแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวการเกษตรเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวทางลำคลอง โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปลูกจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ฟื้นฟูสร้างความสมดุลของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และท้องถิ่น ในการดูแลการจัดการฐานอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ในทัศนคติ และการแสดงความคิดเห็นของมักกู่เทศน์ ที่นำกลุ่มนักท่องเที่ยวมาในชุมชนนั้น ได้กล่าวถึงเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางน้อยว่า ชุมชนมีศักยภาพในการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ในรูปแบบเดิม ควรสืบหาประวัติศาสตร์ของชุมชน และส่งเสริมให้เด็กเยาวชนในท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้และรักถิ่นของตนเอง และควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนโดยที่ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ

ส่วนความคิดเห็นของชาวชุมชน โดยมากเห็นด้วยกับการที่จะมีการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน และเห็นด้วยกับโครงการฟื้นฟูตลาดน้ำในชุมชน แต่ยังคงขาดแนวทางการจัดการกำลังคน ความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน และสิ่งสำคัญคือคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่เชื่อว่าการท่องเที่ยวไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ในชุมชนคลองบางน้อยแห่งนี้

การท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางน้อยปัจจุบันถือว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น มีโฮมสเตย์และรีสอร์ทในชุมชน และจำนวนนักท่องเที่ยวยังมีน้อย เมื่อเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงอื่นๆ ทำให้ยังไม่เกิดปัญหาทางด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันมากนัก แนวโน้มในอนาคตอาจได้รับอิทธิพลการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวจากพื้นที่ใกล้เคียงมายังพื้นที่ชุมชน จึงควรมีการหาแนวทางการจัดการควบคุม และออกกฎข้อบังคับต่างๆ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเสี่ยงต่อการสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนได้

จากการวิเคราะห์แนวโน้มทางการท่องเที่ยว ชุมชนที่มีความพร้อมทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวนั้น คือบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพ มีความพร้อมมากที่สุด อีกทั้งนโยบายของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่สนับสนุนชัดเจน คือ บริเวณชุมชนปากคลองบางน้อยนอก โดยมีเทศบาลตำบลกระดังงารับผิดชอบดูแลพื้นที่โครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างการเริ่มต้นดำเนินการ ร่วมกันประชุมประชาชนจากหลายๆ ฝ่าย แต่ยังคงขาดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับรูปแบบของชุมชนคลองบางน้อยที่ชัดเจน ในอนาคตคาดว่าจะมีการร่วมมือกับพื้นที่ชุมชนวัดปากง่าม และชุมชนบางน้อยในต่อไป เพื่อที่จะได้ร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาตลอดพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อยอย่างเป็นระบบ

รูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

โฮมสเตย์ รีสอร์ทที่รองรับการท่องเที่ยว
ในชุมชนซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

เรือที่ใช้บริการนักท่องเที่ยวใน
คลองบางน้อย

รูปที่ 7.1 แสดงแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวในชุมชนคลองบางน้อย

7.2.1.1 การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้อย

ตามที่ได้มีโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดขึ้น การท่องเที่ยวของชุมชนในระยะนี้ (มีนาคม พ.ศ.2550) จึงได้เริ่มฟื้นฟูในส่วนในพื้นที่ปากคลองบางน้อย โดยเทศบาลตำบลกระดังงาเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้อยและเริ่มติดตลาดช่วงเช้า เวลา 08.00 น. ในวันเสาร์ – วันอาทิตย์ กลุ่มผู้มาเยือนโดยส่วนใหญ่จะเป็นประชากรในท้องถิ่น และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวถึงถือว่ามือน้อยมาก โดยทราบข่าวสารมาจากสื่อโทรทัศน์ ประชาสัมพันธ์ต่างๆ ว่ามีการจัดตลาดน้ำบางน้อยแล้ว

จากการสอบถามหน่วยงานเทศบาลฯ นั้น ยังคงอยู่ในระยะขั้นตอนการวางแผน ซึ่งยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยว แต่สื่อประชาสัมพันธ์ได้นำเสนอไปแล้วจึงต้องจัดตลาดน้ำขึ้นมาด้วยความที่ยังไม่พร้อม ประกอบกับประชากรในท้องถิ่นยังไม่มี ความเข้าใจ และให้ความร่วมมือกับเทศบาลฯเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวตามมากพอสมควร แต่หากมีการจัดการให้เกิดความพร้อมในพื้นที่ก่อน คาดว่าในอนาคตไม่เฉพาะแต่การท่องเที่ยวอย่างเดียวเท่านั้นที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ยังส่งผลให้เกิดแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่อทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมตามมาด้วย

ตลาดน้ำบางน้อยในระยะเริ่มต้น บริเวณปากคลองบางน้อย ที่มา : ภาพถ่ายจากเทศบาลตำบลกระดังงา

รูปที่ 7.2 แสดงตลาดน้ำบางน้อยในปัจจุบัน

7.2.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

จากการสำรวจพบว่า ชุมชนริมน้ำกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ บริเวณชุมชนปากคลองบางน้อย เนื่องจากพื้นที่เดิมที่เคยเป็นพื้นที่การเกษตรกรรมทำสวนเริ่มลดลง โดยถูกแทนที่ด้วยอาคารบ้านเรือนสมัยใหม่ ที่มาพร้อมกับความเจริญของการคมนาคมทางบก โดยการตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวออกมาจะอยู่บริเวณแนวถนนทางหลวงหมายเลข325 โดยกระจุกตัวบริเวณทางเข้าชุมชนวัดปากง่าม ชุมชนวัดบางน้อย และถนนสายอัมพวา-บางนกแขวกตลอดแนวพื้นที่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเดิมที่เคยอยู่ริมน้ำย้ายขึ้นมาอยู่ริมถนนมากขึ้น

จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งได้กำหนดนโยบายไปในแนวทางเดียวกัน คือ การพัฒนาส่งเสริมระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ รวมทั้งรักษาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการท่องเที่ยว เริ่มตระหนักถึงการรักษาสภาพแวดล้อม การสร้างจิตสำนึก และการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ร่วมกัน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของประชากรในชุมชน พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุยังคงต้องการดำรงวิถีชีวิตแบบชุมชนริมน้ำและอาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติต่อไป ดังจะพบเห็นได้จากบริเวณบ้านเรือนริมคลอง ส่วนกลุ่มวัยทำงานนิยมย้ายที่อยู่อาศัยไปต่างถิ่นและริมนนเพื่อสะดวกในการสัญจร การประกอบอาชีพ เป็นต้น ส่วนพื้นที่ริมน้ำหรือที่ดินที่มีถนนหนทางเข้าถึงจะนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นอาคารสมัยใหม่มากขึ้น โดยส่วนมากย้ายถิ่นฐานมาจากที่แห่งอื่นมีทั้งซื้อที่ดิน และขอเช่าที่ดินจากวัด รวมทั้งมีการรื้อถอนเรือนเก่าหลายแห่งไปขาย และปลูกสร้างบ้านใหม่ขึ้นมาทดแทน ส่งผลให้สภาพทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในอนาคต มีแนวโน้มที่จะเหลือลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนริมน้ำน้อยลง ได้แก่ รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารพื้นถิ่นของชุมชนที่ทรวดโถมต้องบูรณะซ่อมแซมอย่างมาก และกำลังถูกแทนด้วยกลุ่มอาคารสมัยใหม่ เรือพายที่ผูกไปและขายไปเสียมาก ระบบน้ำที่ไม่มีการขุดลอกคลองสายย่อยทำให้ลำน้ำปลายตันไม่เชื่อมต่อกันไปหลายสาย การแบ่งพื้นที่สวนเป็นแปลงย่อยๆ หลายเจ้าของเกิดความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของรูปแบบการใช้ที่ดิน

ส่วนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพที่มีผลมาจากการท่องเที่ยว คาดว่าจะทำให้ชุมชนที่เคยชบเซา ลักษณะอาคารบ้านเรือนที่ขาดการดูแล สภาพระบบเครือข่ายลำน้ำพื้นที่เกษตรกรรม และภูมิทัศน์ที่เคยเสื่อมโทรมจะมีการปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น มีการพัฒนาปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค - สาธารณูปการให้เข้าถึงพื้นที่ภายในชุมชน เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวในอนาคต จึงควรวางแผนให้อยู่ในมาตรการการควบคุมอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน

จากพื้นที่เกษตรกรรมเดิมเปลี่ยนเป็นลักษณะอาคารพาณิชย์บริเวณริมนน และในอนาคตกำลังมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

ลักษณะรูปแบบอาคารใหม่ที่ตั้งอยู่ริมคลองบางน้อย

รูปที่ 7.3 แสดงการแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ

7.2.2.1 แนวโน้มทิศทางการขยายตัวของชุมชน

ในอดีตชุมชนคลองบางน้อยยังมีบ้านเรือนตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่มากนัก ได้แก่ บริเวณชุมชนปากคลองบางน้อย ชุมชนบริเวณวัดปากง่าม และชุมชนบริเวณวัดบางน้อย ซึ่งจะเกาะตัวอยู่ริมคลองบางน้อยและคลองสาขาเป็นหลัก ปัจจุบันมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น มีชุมชนใหม่เกิดขึ้นหลายแห่งขยายตัวออกมาตั้งอยู่บริเวณริมถนนสายหลัก หรือพื้นที่ที่มีการคมนาคมเข้าถึงสะดวก ซึ่งประกอบกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นได้มีนโยบายหลักที่กำลังเร่งสร้างระบบโครงข่ายคมนาคมทางบกในชุมชน จึงคาดว่าในอนาคตทิศทางการขยายตัวของชุมชนมีแนวโน้มที่จะขยาย ตัวมากขึ้น โดยพิจารณาจากพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ผัง คือ ทางฝั่งตะวันตกของคลองบางน้อย ที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเกือบทั้งหมดมีบ้าน เรือนอาศัยที่เป็นบ้านสวนอยู่ไม่มากนัก มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงเป็นถนนรพช.ในท้องถิ่นเพียงไม่กี่สาย แต่มีการสร้างถนนเพิ่มขึ้นเพื่อความสะดวกในการเข้าถึง และรองรับการขนส่งผลผลิตทางเกษตรกรรม แต่เนื่องจากมีประชากรอยู่อาศัยน้อย ในปัจจุบันจึงยังไม่มีมีการขยายตัวของชุมชนมากนัก ส่วนทางด้านฝั่งตะวันออกของคลองบางน้อย เป็นพื้นที่ที่มีชุมชนอยู่อาศัยหนาแน่นมากกว่า มีเส้นทางคมนาคมสายหลักและคลองสาขาหลายสายเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพโดยกลุ่มที่อยู่อาศัยเป็นประชากรที่ย้ายมาจากพื้นที่อื่นในบริเวณใกล้เคียง ส่วนในบริเวณริมคลองนั้น มีบ้านเรือนทั้งร้างหลายแห่งและมีประชากรย้ายถิ่นออกไป หลงเหลือแต่กลุ่มผู้สูงวัยที่เป็นคนบางน้อยดั้งเดิมที่อาศัยอยู่มานาน ดังนั้นในอนาคตอันใกล้ชุมชนจึงควรมีการวางแผนจัดการพื้นที่ในทุกๆ ด้านอย่างเหมาะสม

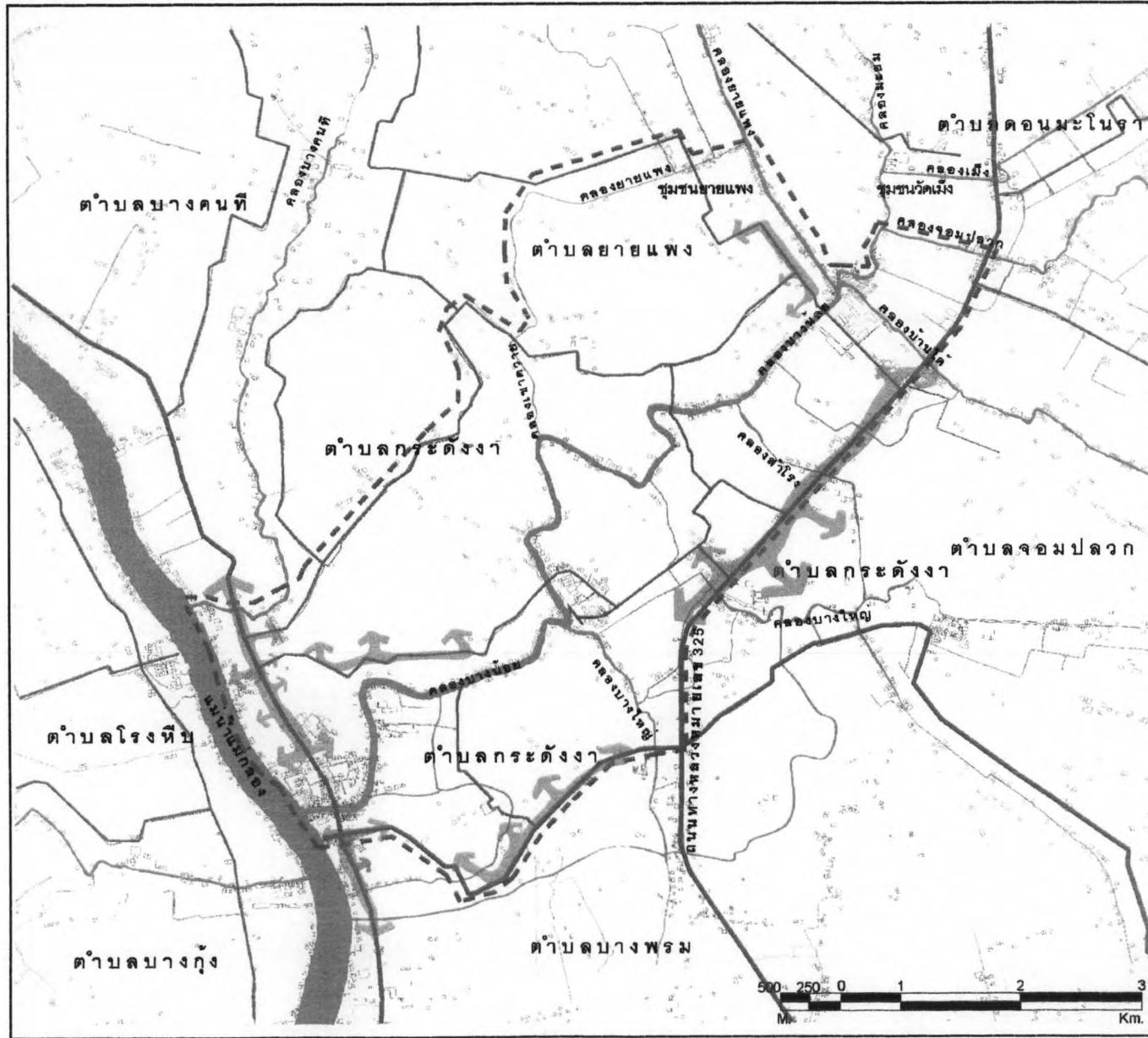

การขยายตัวของชุมชนฝั่งตะวันออกของคลองบางน้อย

ฝั่งตะวันตกของคลองบางน้อยส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะพื้นที่เกษตรกรรม

รูปที่ 7.4 แสดงแนวโน้มทิศทางการขยายตัวในชุมชนคลองบางน้อย

**แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ชุมชนคลองบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม**

จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดราชบุรี

จังหวัดสมุทรสงคราม

ชาวไทย

แผนที่ 7.3 แสดงแนวโน้มทิศทางการขยายตัวของชุมชนคลองบางน้อย

สัญลักษณ์

- ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
- แม่น้ำ, คลอง
- ถนน
- แนวโน้มทิศทางการขยายตัวของชุมชน

ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม
และจากการสำรวจ พ.ศ. 2550

ผู้ศึกษา : นางสาวเพ็ญภรณ์ ตั้งจิวณิชยศิริ

สาขาวิชาการวางแผนชุมชน
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7.2.2.2 การจัดทำโครงการวาง และจัดทำผังเมืองรวมบางคนที่

การจัดทำผังเมืองรวมบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ในระยะนี้กำลังอยู่ระหว่างขั้นตอนการดำเนินการจัดทำ และยังไม่มีการประกาศใช้ผังเมืองรวมฉบับใดในพื้นที่ จึงทำให้ยังไม่มีมาตรการการควบคุมดูแลที่ชัดเจนนัก ซึ่งมีผลต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนในอนาคตเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังช่วยควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสมต่อพื้นที่ด้วย ซึ่งการจัดทำผังเมืองรวมครั้งนี้จึงควรพิจารณาถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของแต่ละลักษณะพื้นที่ เพื่อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมต่อไป โดยชุมชนคลองบางน้อยหรือชุมชนอื่นๆที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าความสำคัญเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ควรกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นเขตอนุรักษ์ชุมชน เพื่อรักษาแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมชุมชน วิถีชีวิตให้อยู่ต่อไป

7.2.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

จากการสำรวจ และสังเกตการณ์สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกลุ่มร้านค้า พาณิชยกรรม การบริการ และอุตสาหกรรมในชุมชน พบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นอาชีพที่รองรับกับสังคมเมืองปัจจุบันมากขึ้น พบมากบริเวณถนนสายอัมพวา-บางนกแขวก บริเวณชุมชนปากคลองบางน้อย และเริ่มขยายตัวไปในถนนทางหลวงสาย 325 ส่งผลให้กลุ่มร้านค้าเรือนแถวริมน้ำมีแนวโน้มที่จะปิดกิจการลงหลายแห่ง เนื่องจากจำนวนผู้ซื้อลดลงและเปลี่ยนไปซื้อขายกันที่อื่น ซึ่งหากหมดช่วงกลุ่มวัยชราที่ยังคงเฝ้าร้านและค้าขายเหล่านี้ไป ก็อาจทำให้ร้านค้าเรือนแถวริมน้ำที่เป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนหมดไปด้วย ส่วนภาคเกษตรกรรมการทำสวนของชุมชน กลุ่มวัยทำงานที่เริ่มเข้าสู่ผู้สูงวัยขาดผู้ดูแลสืบทอดการทำเกษตรกรรมต่อเช่นกัน ส่งผลให้การทำสวนที่เป็นอาชีพหลักของชุมชนคลองบางน้อยอาจหมดลงไปในอนาคต

ทางด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ได้กำหนดแนวนโยบายไปในลักษณะดังนี้ คือ ทางด้านเศรษฐกิจสนับสนุนให้ประชาชนมีอาชีพเสริม พัฒนากลุ่มอาชีพโดยสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระจายรายได้ในชุมชน การพัฒนาด้านพาณิชยกรรม ส่งเสริมด้านการเกษตรกรรม คุณภาพผลผลิตโดยอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับการเกษตรแผนใหม่ และเกษตรปลอดจากสารพิษ อีกทั้งส่งเสริมและพัฒนากิจการบริการ และการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

ส่วนทางด้านความคิดเห็น และทัศนคติจากประชากรในท้องถิ่น ที่ประกอบอาชีพค้าขายในเรือนแถวริมน้ำ พบว่าปัจจุบันโดยมากมีแต่เพียงกลุ่มผู้สูงวัยอาศัยอยู่ ส่วนลูกหลานในครอบครัวย้ายออกไปประกอบอาชีพและศึกษาต่ออยู่ในต่างถิ่น สภาพเศรษฐกิจขบเซาคนในชุมชนมาซื้อของน้อยกว่าในอดีตมาก สินค้าที่ขายได้เป็นจำพวกของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวันอุปโภค

และเครื่องมือการทำงานต่างๆ ส่วนทางด้านภาคเกษตรกรรมทัศนคติของลูกหลานชาวสวนมองว่าการทำงานเป็นงานหนัก ต้องลงแรงมากจึงไม่คุ้มกับการดูแลสวน ค่าจ้างแรงงาน ซึ่งปัจจุบันเจ้าของสวนนิยมจ้างแรงงานทั่วไปมากกว่าการทำงานเอง ทำให้รายได้จากราคาผลผลิตที่ได้กลับคืนมาไม่คุ้มกับต้นทุนที่เสียไป จึงต้องหาหนทางในการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต โดยเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในการทำกิจกรรม เช่น การแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ และการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

ส่งผลให้แนวโน้มด้านเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคตที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีจากที่เคยซบเซา และมีรายได้น้อย กล่าวคือ นอกจากจะทำอาชีพหลักของตนเองแล้ว ยังสามารถหารายได้เพิ่มเติมจากอาชีพเสริมที่มาจากการแปรรูปผลผลิต การท่องเที่ยวตลาดน้ำ ที่พัก อาหาร และการจับจ่ายซื้อสินค้าต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มารองรับกลุ่มนักท่องเที่ยว เกิดเป็นรูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้น ซึ่งช่วยสร้างเศรษฐกิจและรายได้ให้หมุนเวียนอยู่ในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

ลักษณะกิจกรรมการค้าแบบใหม่ มาแทนรูปแบบร้านค้าเรือนแถวริมน้ำ

การแปรรูปผลผลิตจากมะพร้าว ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน

รูปที่ 7.5 แสดงการแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

7.2.4 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

จำนวนประชากรในปัจจุบันมีอัตราการลดลงทุกปีเนื่องจากการย้ายออก ส่งผลให้ทางสังคมของชุมชนมีเพียงผู้สูงอายุที่ยังดำรงชีวิตแบบชาวสวน ชาวน้ำ ที่ยังไปมาหาสู่กัน พึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือกัน ทำให้ในปัจจุบันกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมได้เลือนหายไปจากสังคมบ้าง คนรุ่นใหม่ยึดถือ และปฏิบัติตามกันน้อยลง เช่น ในด้านพิธีกรรมทางศาสนาจะรวบรัดตัดพิธีกรรมให้เหลือน้อยลงเพื่อไม่ให้เป็นภาระเสียเวลา การละเล่นต่างๆ ในอดีตไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไป เป็นต้น โดยกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มวัยเด็ก เป็นจุดเปลี่ยนที่กำลังเข้าสู่สังคมแบบใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำให้สังคมชาวสวนชาวน้ำของชุมชนในอดีตที่ดั่งามกำลังเสื่อมถอยลงไป

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ได้กำหนดแนวนโยบายทางด้านสังคมไปในแนวทาง ดังนี้ จัดให้มีบริการด้านสาธารณสุข การกีฬา และกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมการศึกษาปลูกฝังค่านิยม สนับสนุน สืบสาน อนุรักษ์ เผยแพร่ และดำรงไว้ซึ่งการทำนุบำรุงศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนประเพณี และศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ในทัศนคติ และความคิดเห็นของชุมชนในกลุ่มผู้สูงวัยนั้นยังคงดำรงวิถีชีวิตเช่นในอดีต และต้องการให้มีประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตสืบทอดต่อไป โดยปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้เห็นตัวอย่างในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชนจากในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง และเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่

ส่วนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมที่มีผลมาจากการท่องเที่ยวประชากรในท้องถิ่นให้ความสนใจในเรื่องของการท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น เริ่มต้นตัวและหันมาให้ความสนใจในการเรียนรู้ และร่วมกันฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างที่สูญหายไปในอดีตให้กลับคืนมา รวมทั้งเป็นการเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของท้องถิ่น ให้ตนเองรู้สึกหวงแหนและเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญ ร่วมกันรักษามรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

ลักษณะสังคมกลุ่มผู้สูงวัยในชุมชน

ภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในชุมชน (ร่วมกันกำหนดงานประจำปี วัดบางคนทีนอก)

รูปที่ 7.6 แสดงการแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

7.3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มชนคลองบางน้อย ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐทั้งจากจังหวัดสมุทรสงคราม เทศบาลตำบลกระดังงา และ อบต.บางคนที่ อบต.จอมปลวก อบต.กระดังงา มีทิศทางยุทธศาสตร์การพัฒนาดังนี้

7.3.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ มียุทธศาสตร์ดังนี้ การพัฒนาให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางการพักผ่อน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางลำคลอง การปลูกจิตสำนึกให้ชาวจังหวัดสมุทรสงครามรักถิ่นกำเนิดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมอันดีงาม และการดำรงรักษาความเป็นเมืองที่มีระบบนิเวศ 3 น้ำ

7.3.2 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนคลองบางน้อย

วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลกระดังงา อบต.จอมปลวก อบต.กระดังงา และอบต.บางคนที่ มีประเด็นการพัฒนาลำคัญอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพ.ศ.2551-2553 ดังนี้

7.3.2.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลกระดังงา

- 1) การพัฒนาเมืองน่าอยู่
- 2) พัฒนาคณะและเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง
- 3) การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ

7.3.2.2 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอบต.จอมปลวก

- 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค
- 2) พัฒนาด้านเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ

7.3.2.3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอบต.กระดังงา

- 1) พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้านคุณภาพชีวิตประชาชน
- 2) ส่งเสริมศาสนาและศิลปวัฒนธรรม
- 3) พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติด้านสิ่งแวดล้อมและแหล่งน้ำ
- 4) พัฒนาด้านการคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐาน

7.3.2.4 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอบต.บางคนที่

- 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและการพัฒนาแหล่งน้ำ

- 2) การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
- 3) การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 5) ด้านเศรษฐกิจยั่งยืน

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาว.ศ.2551-2553 จากเทศบาลตำบลกระดังงา อบต.จอมปลวก อบต.กระดังงา และอบต.บางคนที่ อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม

7.3.3 โครงการการฟื้นฟูชุมชนคลองบางน้อย

เป็นการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มประชาชนและหน่วยงานเทศบาลตำบลกระดังงาที่จะร่วมกันฟื้นฟูชุมชนโดยมีโครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่เน้นความเป็นตัวตนของชุมชน และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จากการรับฟังความคิดเห็น และทัศนคติของภาคประชาชนแล้ว กลุ่มแกนนำและประชากรทุกกลุ่มมีความเห็นชอบต่อในส่วนของโครงการที่จะดำเนินการ ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดหางบประมาณ ระยะเวลาทำงาน และกลุ่มกำลังคนในการจัดการ โดยมีโครงการของเทศบาลตำบลที่จะเริ่มดำเนินการในเบื้องต้นดังนี้

1. โครงการจัดทำภูมิสถาปัตยกรรม และปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนริมคลอง
2. โครงการจัดทำการศึกษาสัมพันธภาพในการพลิกฟื้นชุมชน
3. โครงการจัดหา จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก
4. โครงการจัดทำตลาดน้ำร่อง (เริ่มดำเนินการแล้ว) ทำเรือท่องเที่ยวทางน้ำ และที่จอดรถ
5. โครงการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
6. โครงการจัดทำมาตรการการควบคุมตลาดบก และตลาดน้ำ
7. โครงการความปลอดภัยว่าด้วยการจราจรทางบก และทางน้ำ
8. โครงการกำจัดขยะทางบกและทางน้ำ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม

ส่วนหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ อบต.บางคนที่ อบต.กระดังงา และ อบต.จอมปลวกนั้นได้มีส่วนร่วมกับประชาชน เช่น อบต.สัญจรในชุมชน ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และเป็นเสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจ แต่ไม่มีการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนของตน และยังไม่มีโครงการการท่องเที่ยวที่กำลังเข้ามาในพื้นที่ที่ชัดเจนนัก ซึ่งควรมีการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายหรือองค์ระหว่างหน่วยงานปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ด้วย

ประกอบกับขณะนี้แต่ละหน่วยงานต่างดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ของตนโดยไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีคุณค่าของชุมชน ดังนั้นจึงควรคำนึงถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่เป็นลำดับ

ตารางที่ 7.1 แสดงระยะเวลาความเร่งด่วนของการจัดทำโครงการต่างๆ ของเทศบาลตำบลกระดังงา

โครงการ	ช่วงเวลาการดำเนินการในระยะ 5 ปี				
	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552	พ.ศ. 2553	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555
1. โครงการจัดทำภูมิสถาปัตยกรรม และปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนริมคลอง					
2. โครงการจัดทำการประชาสัมพันธ์ในการพลิกฟื้นชุมชน					
3. โครงการจัดหา จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก					
4. โครงการจัดทำตลาดน้ำร่อง ท่าเรือท่องเที่ยวทางน้ำ และที่จอดรถ					
5. โครงการรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
6. โครงการจัดทำมาตรการการควบคุมตลาดบก และตลาดน้ำ					
7. โครงการความปลอดภัยว่าด้วยการจราจรทางบก และทางน้ำ					
8. โครงการกำจัดขยะทางบกและทางน้ำ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม					

7.4 ศักยภาพ และข้อจำกัดภายในพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อย

ชุมชนคลองบางน้อยนั้นมีทุนทางสังคมเป็นฐานสำคัญ ที่เป็นศักยภาพสำคัญ ในการฟื้นฟู ได้แก่ คน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถฟื้นฟูชุมชนที่กำลังสูญสลายให้อยู่ต่อไปได้ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายที่สอดคล้องกันกับพื้นที่ กล่าวคือ ให้ความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการดูแลสนับสนุน การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนขึ้น โดยการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับพื้นที่รอบนอก โดยเริ่มจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการดูแลจัดการฐานอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งศักยภาพของชุมชนนั้นจะนำมาสู่วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน โดยมีแนวความคิดหลักมาจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่สนับสนุนและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนเป็นสำคัญ

นอกจากชุมชนจะต้องการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวแล้ว แต่การอนุรักษ์และฟื้นฟูหรือการจัดการด้านการท่องเที่ยวชุมชนนั้นไม่สามารถที่จะทำได้โดยคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ต้องอาศัยกลุ่มคนทุกฝ่ายร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งการร่วมมือของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรยังเป็นไปได้ค่อนข้างยากและไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ที่ไม่ทั่วถึง อีกทั้งยังขาดงบประมาณที่จะมาช่วยสนับสนุนโครงการต่างๆ ได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากงบประมาณของแต่ละหน่วยงานมีไม่มากนักและต้องจัดสรรไปให้กับการพัฒนาด้านอื่นๆ ในชุมชนด้วยเช่นกัน จึงทำให้เกิดความล่าช้าและไม่บรรลุเป้าหมายในการจัดการดังกล่าว

7.4.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชน (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สถานการณ์จากเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการอนุรักษ์ชุมชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ และนโยบายของการอนุรักษ์ชุมชน โดยมีหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนร่วมพิจารณาจากภาพรวมของชุมชนคลองบางน้อยทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนปากคลองบางน้อย ชุมชนวัดปากง่าม และชุมชนวัดบางน้อย ซึ่งมีทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วยด้านสุนทรียภาพ ด้านสังคม/วัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์ โดยนำไปฟื้นฟูให้เกิดการพัฒนาด้าน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านองค์กร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

7.4.1.1 จุดแข็ง (Strengths)

1) ด้านกายภาพ

- มีระบบภูมิทัศน์ชุมชน ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม ลักษณะทางสภาพแวดล้อม เกษตรกรรมเป็นแบบระบบการทำสวนดั้งเดิม ระบบนิเวศวิทยา ระบบแม่น้ำลำคลอง และทรัพยากรธรรมชาติที่ยังสมบูรณ์ ซึ่งยังสามารถพบเห็นได้จากคลองบางน้อย
- ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชุมชนริมน้ำ มีความโดดเด่นในพื้นที่ ที่เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีคุณค่า

2) ด้านเศรษฐกิจ

- ชุมชนคลองบางน้อยส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักสำคัญของพื้นที่ มีวิถีชีวิตริมน้ำเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อชุมชน

3) ด้านสังคม

- มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่สำคัญ เป็นตลาดนัดน้ำตาลที่ใหญ่ในจังหวัดสมุทรสงคราม
- ชุมชนมีความสงบน่าอยู่ และมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย
- ชุมชนมีทุนทางสังคมเป็นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นศักยภาพในการพัฒนา ได้แก่ คน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และศิลปวัฒนธรรม ระบบความคิด ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถฟื้นฟูชุมชนที่กำลังสูญสลายให้อยู่ต่อไป

4) ด้านองค์กร

- ลักษณะของพื้นที่ชุมชนมีขนาดไม่ใหญ่มากนั้่ง่ายต่อการจัดการ
- ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐในชุมชน ได้แก่ เทศบาล และ อบต. ให้ความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ โดยเข้ามามีบทบาทในการดูแล สนับสนุน มีนโยบายที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนขึ้น
- องค์กรปกครองท้องถิ่นสามารถทำสาธารณูปโภค เพื่อขึ้นำการพัฒนาและควบคุมเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ได้

7.4.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

1) ด้านกายภาพ

- อาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เกิดความทู่โตรมเนื่องจากขาดการดูแลรักษา

- ลักษณะอาคารสมัยใหม่มีมากขึ้นในพื้นที่ที่ขยายตัวออกไปบริเวณ
ริมถนนทำให้ลักษณะโครงสร้างของชุมชนริมน้ำเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

- พื้นที่เกษตรกรรมเริ่มถูกปล่อยทิ้งไว้ ขาดการดูแลจากที่เคยเป็น
ระบบสวนที่อุดมสมบูรณ์

2) ด้านเศรษฐกิจ

- เศรษฐกิจชุมชนถดถอย ประชากรในท้องถิ่นขาดรายได้ เกิดการ
ย้ายออกไปยังแหล่งงานอื่นๆ ทำให้กลุ่มวัยทำงานในชุมชนลดน้อยลง หลงเหลือกลุ่มวัยเด็กและ
ผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่

3) ด้านสังคม

- ประชากรในชุมชนนั้นยังขาดความเข้าใจในเรื่องของคุณค่าความ
สำคัญและเอกลักษณ์ของชุมชน

- ประชากรวัยทำงานในพื้นที่ชุมชนย้ายออกและมีจำนวนประชากร
ซึ่งลดลงทุกปี ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมขาดกลุ่มวัยแรงงานในการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิต
กิจกรรมในชุมชนสูญหายไป ประกอบกับร้านค้าภายในชุมชนริมน้ำปิดตัวลงเหลือเพียงไม่กี่แห่ง
เนื่องจากประชากรในท้องถิ่นไม่มาซื้อขายกันเช่นในอดีต ส่งผลให้สูญเสียด้านเอกลักษณ์ และรูปแบบ
ชุมชนริมน้ำไป

4) ด้านองค์กร

- นอกจากหน่วยงานภาครัฐในชุมชนแล้วในการจัดการยังไม่มีกลุ่ม
ผู้นำหรือผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน

- การประชุมประชาชน หรือการทำความเข้าใจระหว่างหน่วยงาน
ภาค รัฐ และกลุ่มประชากรในชุมชนนั้นไม่สามารถเข้าถึงได้ทุกฝ่าย

- หน่วยงานปกครองท้องถิ่นบางแห่งยังไม่มีความพร้อม หรือยังไม่
ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน

7.4.1.3 โอกาส (Opportunities)

1) ด้านกายภาพ

- บริเวณพื้นที่โดยรอบชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และ
ทางวัฒนธรรมมากมาย ประกอบกับพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อยอยู่ติดกับถนนทางหลวงหมายเลข
325 และถนนเด่นอัมพวา-บางนกแขวก ส่งผลให้มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเชื่อมโยง
เป็นเครือข่ายกับพื้นที่รอบนอกได้

2) ด้านเศรษฐกิจ

- การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายรับ และเกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น

3) ด้านสังคม

- เมื่อมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวโอกาสที่จะทำให้ชุมชนกลับมาเป็นสังคมชุมชนริมน้ำ และเกษตรกรรมที่มีความสำคัญดังเช่นในอดีต และเป็นชุมชนน่าอยู่ก็เป็นไปได้มากขึ้น

4) ด้านองค์กร

- ในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่หน่วยงานปกครองท้องถิ่น สามารถสร้างเครือข่ายร่วมกันในการอนุรักษ์ได้ โดยเริ่มจากหน่วยงานเทศบาลตำบลกระดังงาและขยายตัวไปยัง อบต.ใกล้เคียงต่างๆ

7.4.1.4 ภาวะคุกคาม (Threats)

1) ด้านกายภาพ

- โครงการพัฒนาจากภาครัฐ เช่น ถนนทางหลวง สะพานบางคนที่ข้าม แม่น้ำแม่กลอง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้ชุมชนริมน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างภายในชุมชน

- การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากพื้นที่โดยรอบ ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชุมชน ส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสี่ยงเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม การใช้ที่ดิน อาชีพ และเอกลักษณ์ในชุมชน เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

- บุคคลภายนอกเข้ามาจับจองพื้นที่ ซื้อ-ขายที่ดิน หรือทำธุรกิจต่างๆ ในชุมชน เพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน โดยที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน

3) ด้านสังคม

- การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยว และ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยังไม่มีการจัดการในด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- ประชากรจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนมากขึ้น ประกอบกับประชากรในชุมชนย้ายออก ส่งผลให้ลักษณะของสังคมเดิมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป

4) ด้านองค์กร

- องค์กรจากภายนอกที่เห็นองค์กรปกครองท้องถิ่น อาจมีโครงการใหญ่เข้ามาคุกคามทำลายพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ได้ ควรจะมีแผนเพื่อป้องกันภาวะคุกคามพื้นที่อนุรักษ์

ตารางที่ 7.2 แสดงการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนคลองบางน้อย (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)	โอกาส (Opportunities)	ภาวะคุกคาม (Threats)
กายภาพ	<ol style="list-style-type: none"> มีระบบภูมิทัศน์ชุมชนและภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่สวยงาม ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมชุมชนริมน้ำมีความโดดเด่นในพื้นที่ และมีคุณค่า 	<ol style="list-style-type: none"> อาคารบ้านเรือนหลุดร่อนขาดการดูแลรักษา ลักษณะอาคารสมัยใหม่มีมากขึ้นทำให้โครงสร้างของชุมชนริมน้ำเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่เกษตรกรรมเริ่มถูกปล่อยทิ้งไว้ ขาดการดูแลจากที่เคยเป็นระบบสวนที่สมบูรณ์ 	<ol style="list-style-type: none"> บริเวณพื้นที่โดยรอบชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมมากมาย ประกอบกับพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อยอยู่ติดกับถนนทางหลวงที่มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับพื้นที่รอบนอก 	<ol style="list-style-type: none"> โครงการพัฒนาจากภาครัฐ เช่น ถนน สะพาน ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้ชุมชนริมน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างภายในชุมชน การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากพื้นที่โดยรอบในทุกด้าน ได้มีบทบาทต่อกาเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชุมชน
เศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> ชุมชนคลองบางน้อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีวิถีชีวิตริมน้ำเป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อชาวชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> เศรษฐกิจชุมชนถดถอย ท้องถิ่นขาดรายได้ เกิดการย้ายออกไปยังแหล่งงานอื่นๆ ทำให้กลุ่มวัยทำงานในชุมชนลดน้อยลง หลงเหลือกลุ่มวัยเด็กและผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ 	<ol style="list-style-type: none"> การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนคลองบางน้อย ทำให้ชุมชนมีอาชีพและเกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> บุคคลภายนอกเข้ามาจับจองพื้นที่ ที่อยู่อาศัยดิน หรือทำธุรกิจต่างๆในชุมชนเพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน โดยที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน
สังคม	<ol style="list-style-type: none"> มีประวัติศาสตร์ที่สืบทอดกันมาที่มีความสำคัญเป็นมรดกด้านวัฒนธรรมที่ใหญ่ในจังหวัด ชุมชนมีความสงบ น่าอยู่ และมีวิถีชีวิตความเรียบง่าย ชุมชนมีทุนทางสังคมเป็นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นศักยภาพในการพัฒนาที่สามารถฟื้นฟูชุมชนที่กำลังสูญสลายให้อยู่ต่อไป 	<ol style="list-style-type: none"> ประชากรในชุมชนยังขาดความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ชุมชน ประชากรย้ายออกและลดคนทุกปี ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมขาดวัยแรงงาน ประกอบกับร้านค้าภายในชุมชนริมน้ำปิดตัวลงไม่มาซื้อขายกันเช่นในอดีต ส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์และรูปแบบชุมชนริมน้ำไป 	<ol style="list-style-type: none"> เมื่อมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยว โอกาสที่จะทำให้ชุมชนกลับมาเป็นสังคมชุมชนริมน้ำและเกษตรกรรมที่มีความสำคัญดังเช่นในอดีต และเป็นชุมชนน่าอยู่ก็เป็นไปได้มากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> การขยายตัวของย่านชานเมืองของกาท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยังไม่มีกาจัดกาในด้านกาท่องเที่ยวที่เหมาะสม ประชากรจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนมากขึ้น ประกอบกับคนในชุมชนย้ายออก ส่งผลให้ลักษณะสังคมเดิมในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป
องค์กร	<ol style="list-style-type: none"> ลักษณะของพื้นที่ชุมชนมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ง่ายต่อการจัดการชุมชน ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐในชุมชน ได้แก่ เทศบาลและอบต. มีความสนใจในเชิงกาอนุรักษ์ โดยเข้ามามีบทบาทในการดูแลสนับสนุนที่จะอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชนขึ้น องค์กรท้องถิ่นสามารถทำสารานุกรมภาคเพื่อรื้อนำกาพัฒนา ความคมเพื่อกาอนุรักษ์ 	<ol style="list-style-type: none"> นอกจากหน่วยงานภาครัฐในชุมชนแล้วในกาจัดการยังไม่มีผู้นำหรือผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน กาประชุมประชาชน หรือกาหาความเข้าใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มประชากรในชุมชนนั้นไม่สามารถเข้าถึงได้ทุกฝ่าย หน่วยงานปกครองท้องถิ่นบางแห่งยังไม่มี ความพร้อมหรือยังไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องของกาอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> ในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่หน่วยงานกาปกครองท้องถิ่น สามารถสร้างเครือข่ายร่วมกับในกาอนุรักษ์ได้ โดยเริ่มจากหน่วยงานเทศบาล ต.ละดงจาและขยายต่อไปยัง อบต.ใกล้เคียง 	<ol style="list-style-type: none"> องค์กรจากภายนอกที่เห็นของศักยภาพของท้องถิ่น อาจมีโครงการใหญ่เข้ามาดูคามทำลายพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ได้ ควรมีแผนเพื่อป้องกันภาวะคุกคามพื้นที่อนุรักษ์

7.4.2 การวิเคราะห์ TOWS Analysis

การวางแผนในการกำหนดวิสัยทัศน์จำเป็นจะต้องทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของชุมชนก่อน ซึ่งได้จากวิเคราะห์สถานการณ์ SWOT Analysis โดยร่วมกับการวิเคราะห์ TOWS Analysis ซึ่งเป็นวิธีการที่ร่วมวางแผนการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ได้เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ โดยการควบคุมพื้นที่ที่มีคุณค่าและยอมให้มีการพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์ในลักษณะที่ต้องกลมกลืนกับชุมชนโดยไม่ล่วงล้ำเขตควบคุมพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งวิธีการนี้เป็น การผสมผสานกันระหว่างจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ดังนี้

ตารางที่ 7.3 แสดงตาราง TOWS Matrix ของชุมชนคลองบางน้อย

ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน	โอกาส (Opportunities) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	ภาวะคุกคาม (Threats) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)
จุดแข็ง (Strengths) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	มีทรัพยากร ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมที่มีคุณค่า และทรัพยากรบุคคลที่ดี สามารถให้ความรู้และเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ องค์กรให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนผนวกกับการเชื่อมโยงของพื้นที่โดยรอบ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ร่วมสนับสนุนชุมชน	การจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีคุณค่าสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน และสามารถป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภายนอกได้
จุดอ่อน (Weaknesses) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)	มีการสร้างกฎข้อบังคับหรือมาตรการควบคุมทางด้านสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อป้องกันมิให้ชุมชนล่มสลายและควบคุมกิจกรรมในพื้นที่ทั้งจากภายนอกและภายใน	เร่งรัดการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยดูจากขีดจำกัดของชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ โดยระบบพึ่งพาตนเอง

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชน แนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนโดยใช้ SWOT Analysis และ TOWS Analysis ทำให้ทราบถึงจุด แข็งและจุดอ่อนของชุมชน อันเป็นข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาพื้นที่หรือในส่วนของชุมชนที่ จะต้องปรับปรุง จัดการ หรือควบคุมในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในชุมชน คลองบางน้อยมิฉะนั้นจะเป็นการทำลายพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ ดังนั้นควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์ที่มีโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนาเบื้องต้น อันจะนำไปสู่ แนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่ชุมชนคลองบางน้อยโดยจะนำเสนอในบทต่อไป

ตารางที่ 7.4 สรุปสถานการณ์ แนวโน้มในการพัฒนาพื้นที่ที่มีผลต่อคุณค่าและเอกลักษณ์

ประเด็นสรุป	รูปแบบ และลักษณะที่เกิดขึ้นภายในชุมชน
<p>1. สถานการณ์ สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชน</p>	<p>ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปัญหาทางกายภาพ คือ การสูญเสียสุนทรียภาพชุมชน การใช้พื้นที่ในชุมชน การสัญจรทางน้ำและระบบน้ำชุมชน ปัญหาการทำอาชีพเกษตรกรรมในชุมชน ประชากรย้ายถิ่นและปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดมาจากการมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนขาดการควบคุม ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการที่ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในคุณค่าความสำคัญของแหล่งสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งกำลังเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการสูญเสียคุณค่าเอกลักษณ์อันดั้งเดิมของชุมชน</p>
<p>2. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชน</p>	<p>จากกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงส่งผลให้ประชากรในท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเริ่มตื่นตัว ในการพัฒนาชุมชนของตนให้สามารถรองรับกับการท่องเที่ยวได้ ดังจะเห็นได้จากโฮมสเตย์และรีสอร์ทที่เริ่มเพิ่มจำนวนขึ้น ซึ่งคาดว่าในอนาคตอาจได้รับอิทธิพล การขยายตัวของการท่องเที่ยวจากแหล่งพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาในชุมชนมากขึ้น และส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจ และสังคมจากที่เคยซบเซามีแนวโน้มที่ดีขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ ประชากรในชุมชนจะให้ความสนใจในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญา สถาปัตยกรรม อาคารเก่า พื้นที่เกษตรกรรม ลาน้ำ เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และช่วยฟื้นฟูให้เศรษฐกิจดีขึ้นตามลำดับ</p> <p>ส่วนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ ทั้งในเรื่องของการขยายตัวของชุมชน กล่าวคือ ความเจริญเติบโตของชุมชนที่มาพร้อมกับการคมนาคมขนส่งทางบกที่เข้าถึงมากขึ้นส่งผลให้มีประชากรมาอยู่อาศัยริมถนนมากขึ้น พื้นที่การเกษตรกรรมลดลง ที่พักอาศัยมีรูปแบบอาคารสมัยใหม่ รวมทั้งการขยายตัวของชุมชนในทางฝั่งตะวันออกของคลองบางน้อยมีแนวโน้มจะเกิดการเปลี่ยนแปลงและเติบโตอีกมาก ต่างกับทางฝั่งตะวันตกนั้นยังคงเป็นพื้นที่สวนที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงน้อย จึงควรมีการอนุรักษ์ ควบคุมการใช้พื้นที่ในชุมชนให้เป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม และสอดคล้องกับผังเมืองรวมบางคนที่กำลังจัดทำโครงการ</p>
<p>3. ศักยภาพของชุมชนคลองบางน้อย</p>	<p>ชุมชนมีทุนทางสังคมเป็นฐานสำคัญที่เป็นศักยภาพ สามารถฟื้นฟูชุมชนที่กำลังสูญสลายให้อยู่ต่อไปได้ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายที่สอดคล้องกันกับพื้นที่ คือ ให้ความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการดูแล สนับสนุน การอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชนขึ้น โดยการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเข้ามาในพื้นที่ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับพื้นที่รอบนอก จากความร่วมมือร่วมใจของชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการดูแลจัดการฐานอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ซึ่งศักยภาพของชุมชนจะนำมาสู่วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน โดยมีแนวความคิดหลักมาจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่สนับสนุนและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนเป็นสำคัญ</p>